

СВАТКО ЮРІЙ ІВАНОВИЧ, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри ЮНЕСКО в НаУКМА (Київ)

**«КАЗУС ЛЕВІ-СТРОССА – ЮНЕСКО»,
АБО ФРАГМЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ КОНФЛІКТУ**

0. Підшуковуючи приклад, що міг би належно супроводити подальший виклад обраного мною для виступу фрагмента загальної філософії конфлікту (в термінах автора статті), я обираю між двома не вельми відомими широкій публіці сюжетами. Перший із них стосувався жорсткого, народного варіанта казки «Червоний капелюшок», безжально вихолощеного Шарлем Перро і остаточно «окультуреного» братами Грімм за допомогою їхньої приятельки, французької іммігрантки Жанет Хассенпflug (Darnton, 1984, р. 9–13). Щодо другого, то він був пов'язаний з однією цікавою сторінкою у стосунках між творцем структурної антропології й державницької «теорії інцесту» Клодом Леві-Строссом та Організацією Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культури. Зважаючи на те, що нині Україна в полум'ї кількарічних бойових дій відзначає сімдесятиріччя свого членства в цій шанованій міжнародній організації, створеній заради миру на землі, я вирішив надати перевагу другому сюжету. Назвемо його «казус Леві-Стросса – ЮНЕСКО» (Сватко, 2011, с. 270–271).

1. Як відомо, ЮНЕСКО у своїй програмній діяльності з утвердження ідей миру і безпеки у свідомості людей від початку була налаштована на гуманістичний діалог з інтелектуалами. Показовим стало співробітництво Організації з К. Леві-Строссом. Ще 1949 р. у складі міжнародної комісії той брав участь у розробці першої Декларації ЮНЕСКО щодо раси, прийнятої в липні 1950 р. у Парижі. Саме там раса постала скоріше «суспільним міфом, *social myth*, ніж біологічним явищем, *biological phenomenon*» (Statement on Race, 1979, р. 26 ^[14]). Продовжуючи цю думку в прочитаній 1952 р. «із благословення» ЮНЕСКО доповіді «Раса та історія», що обернулася знаменитою однойменною книгою, французький учений – цілком у дусі програмної політики Організації – зазначав: «... інтелектуальна, естетична, соціологічна різноманітність, *diversité*, не пов'язана причинно-наслідковими стосунками з наявною на біологічному рівні, *sur le plan biologique*» (Lévi-Strauss, 1987, р. 11).

2. Проте дев'ятнадцять років по тому наступна, друга за чергою «замовна» доповідь Леві-Стросса, виголошена тим у Штаб-квартирі ЮНЕСКО з нагоди відкриття Міжнародного року боротьби проти расизму (22.03.1971), виявилася гостро конфліктною для Організації. Скандальним каменем

спотикання став тодішній тренд ЮНЕСКО щодо боротьби з расовими забобонами за принципову єдність людства (пор.: Declaration on Race and Racial Prejudice, 1979, р. 9–19) – і він розвів одну людину і весь менеджмент ЮНЕСКО по різні боки барикад. Справа в тому, що Леві-Стросс не лише слушно наголосив: раса «*est la fonction parmi d'autres de la culture*, є однією з функцій культури», – але й побачив за так званими «забобонами» законний *modus vivendi* різноманітних культур в рамках того «життєвого простору», який, між тим, неухильно скорочувався через демографічний вибух і цивілізаційну затятість західного гуманізму, *l'humanisme occidental*. Підсумок – «інтелектуальне розлучення» сторін.

3. Те «розлучення» завершилось офіційним примиренням уже в новому столітті, а саме 2006 р. (Boyer, 2012), коли ЮНЕСКО врочисто відзначала своє шістдесятиріччя. Тоді раптом з'ясувалося: за час, що минув, вона пройшла справді довгий шлях. Те, що 1971 року в очах функціонерів ЮНЕСКО виглядало мало не ксенофобією: визнання певної «стриманості» народів щодо інших культурних цінностей невігубним життєвим фактором, отожд, пропозиція розумного обмеження взаємних обмінів і культурної комунікації задля збереження культурної різноманітності, самобутності та безпеки, – так ось, ці міркування 2006 р, у загрозливій ситуації тотальної уніфікації світових культур під орудою західного Світу Людини, обернулися на новий світовий ідеал та основу нової глобальної доктрини Організації. І тоді дев'яностовосьмирічний учений проголосив у залі засідань ЮНЕСКО свою третю доповідь. Так завершився конфлікт, і так людина перемогла Організацію. Але його скандальної другої доповіді, здається, досі не знайти на офіційному сайті ЮНЕСКО.

4. Аналізуючи в цілому щойно оповідану історію та її ключову подію, або *casus* (з усіма притаманними старій латині негативними конотаціями цього слівця – від падіння, краху і смерті до помилки, нещасного випадку і просто життєвих обставин), саме в контексті конфліктологічної експертизи, ми традиційно і щонайперше постаємо перед запитанням: «Те, з чим ми тут маємо справу, це – конфлікт?». При його вирішенні надалі зручно виходити із загального визначення конфлікту як «становлення... розуміння... в аспекті суперечності» (Сватко, 2014, с. 5). Це, між іншим, передбачає підсумкову двоаспектну ідентифікацію потенційно конфліктної ситуації на шкалі становлення (по)розуміння:

а) в аспекті виразу: «мир – з(ла)года – розбіжність – незгода – конфлікт – війна»;

б) в аспекті смислу: «очевидність – тотожність – відмінність – різниця – суперечність – протилежність» (Сватко, 2017, с. 4).

5. Проте – все своїм ладом. У загальному вигляді сама раніше вже запропонована автором процедура лінгвоонтоепістемологічного аналізу

конфлікту в її десятиступеневому – додамо один необхідний «крок»! – форматі виглядає так (Сватко, 2017, с. 28):

5.1. Тематизування а) звичного («нормального») і б) вихідного («стартового») щодо можливого конфлікту «станів справ» на тлі спільних маркерів-сірконстантів – часу, місця, причини, умови, мети, образу і способу дії, міри і ступеня:

а) «лекційний виступ як форма наукової/освітньої (між)дисциплінарної комунікації»;

б) «лекція Клода Леві-Стросса у Штаб-квартирі ЮНЕСКО в рамках анонсованої Організацією серії лекцій на початку оголошеного ООН Міжнародного року боротьби проти расизму» – резолюція 2544 (XXIX).

5.2. Визначення рівня нормальності/аномальності згаданих сірконстантів перед лицем наступних подій. Пор. аномальність за:

а) *часом*: рік календарний (норма) → міжнародний рік ООН (аномалія);

б) *місцем*: аудиторія в науковій/освітній установі (норма) → зал засідань у Штаб-квартирі ЮНЕСКО (аномалія);

в) *причиною*: штатний виступ (норма) → виступ у статусі спеціального гостя Організації (аномалія);

г) *умовою*: відповідність очікуванням господарів заходу (норма) → невиправдані очікування (аномалія);

д) *метою*: демонстрація позиції Організації (норма) → демонстрація власної думки (аномалія);

е) *образом і способом дії*: сподіванка (норма) → несподіванка (аномалія);

є) *мірою/ступенем дії*: строга наукова «парадигматичність» (норма) → зміна парадигми (аномалія).

5.3. Уточнення характеру зафіксованих аномалій з огляду на історичні факти культури – **ПРЕЦЕДЕНТИ** (зразки успішного ведення справ), **КОНВЕНЦІЇ** (загальні норми ведення справ), **ЗАБОРОНИ** (приписи на підставі знання щодо невдалого ведення справ): це «нормальні» аномалії (не плутати з *неправильністю*, тут ідеться про *особливість*, підтверджену нормою!), тобто аномальність, засвідчена культурною традицією.

5.4. Локалізація предметної галузі/галузей знання, актуальної/актуальних для задовільної інтерпретації комплексу сірконстантів – складників прототипічної ситуації, тобто тих загальних обставин, які супроводжують певний – тематизований – стан справ:

а) етнологія;

б) біологія;

в) культурознавство;

г) антропологія;

д) філософія;

е) корпоративна культура.

5.5. *Визначення «провідників»* – інструментів потрапляння до сфери дисциплінарного (= професійно-наукового) знання, тобто керівників організацій, авторитетних науковців, учителів-наставників, експертів у галузі дисциплінарного знання, текстів навчального мовлення – наукової літератури – інформатики (Сватко, 2020, с. 34–35). Особливістю аналізованого казусу є те, що учасниками нашого – поки потенційного на цьому етапі експертизи – конфлікту виявляються *два «провідника»*, суголосних принаймні в одній із вказаних галузей знання (пор. 5д), тим більше що ЮНЕСКО принципово позиціонує себе як «філософська організація»:

а) К. Леві-Стросс – «провідник» до знаттєвих галузей **5.4а-д**;

б) Секретаріат ЮНЕСКО на чолі з тодішнім, шостим, Генеральним директором Організації, філософом і приятелем Сартра Рене Майо – «провідник» до знаттєвої галузі **5.4д-е**.

5.6. *Проблематизація знання у «приватних» розуміннях акторів* – учасників *звичного і вихідного «станів справ»* на тлі сірконстантів прототипічної ситуації. Треба мати на увазі, що:

а) *знання* як таке дорівнює самому собі (у знанні нема нічого «незнаттєвого») й у цьому сенсі є цілком безконфліктним;

б) тож воно є нейтральним до життя як універсальний інструмент його пояснення;

в) знання, втілене на певному «носії» на кшталт наших «провідників», при тому що цей носій сам по собі не є знанням, обертається *розумінням* (Сватко, 2015, с. 5–6);

г) смислова дистанція між знанням і розумінням ідентифікується як *проблема*;

д) тобто маємо два «приватних» розуміння від «провідників» – Леві-Стросса і ЮНЕСКО (передусім в особі її очільника), і ці розуміння є лише ймовірними, отже, проблемними щодо знання як такого, а також потенційно конфліктними одне щодо іншого;

е) друге з тих розумінь прогнозовано передбачає реалізацію ідеї універсалізації та максимального зближення культур, а перше – гарантування їхньої різноманітності при забезпеченні необхідного «життєвого простору», адже *«l'homme ne réalise pas sa nature dans une humanité abstraite, mais dans des cultures traditionnelle»*. – людина втілює свою природу не в абстрактному людстві, а в традиційних культурах» (Lévi-Strauss, 1987, р. 23);

є) при цьому обидва розуміння виходять з єдиного знання, де раса визначається як функція культури, а єдиний Світ Людини реалізується у взаємодії різних культур.

5.7. *Градування «приватних» розумінь на шкалі становлення (по)розуміння в аспекті виразу, попередньо вже представлений у пункті 5а:* за

відсутності в автора фіксованого тексту супутньої комунікації сторін таке градування прогнозовано ускладнюється, проте, наприклад, з огляду на сірконстант «мета» видається очевидним, що:

а) два наведених «приватних» розуміння *відмінні* через *розбіжність* передусім за згаданим сірконстантом як дві рівноправні, «взаємно *в к а з і в н і*» інтерпретації одного розуміння, але, ймовірно, вони все ж таки не просто відмінні;

б) вони *різні* через *незгоду* щодо того сірконстанту як два «прикордонних», отже, взаємно *п е в н и х* «приватних» розуміння, але, ймовірно, вони все ж таки не просто різні;

в) вони саме *суперечні* – через *конфлікт* з боку Секретаріату ЮНЕСКО щодо того ж таки сірконстанту, адже корпоративне управління тут діє за принципом: «Хай не моє, але теж моє, адже насправді зроджене мною, тож має дудіти зі мною в одну дудку!», – і це, з одного боку, відображає саму внутрішню діалектичну природу категорії «суперечність» з її моментами визначеності не-буття «лише, сказати б, “із точки зору буття”», його знаттєвої «правоти» і, відповідно, «**неочевидності** знання для “іншого”» (Сватко, 2015, с. 4, 11), а з іншого – провокує порушення трьох основних *принципів миру*, відомих Європі ще від часів Гомерової «Іліади» і раніше вже належно інтерпретованих автором цієї розвідки (Сватко, 2017, с. 27):

- рівноправ'я сторін (= безпека);
- повага до власності, в тому числі інтелектуальної (= справедливість);
- велика спільна справа (= співжиття).

5.8. Зонування «приватних» розумінь стосовно «зони конфлікту»: його забезпечено попереднім аналізом. Безумовно, обидва представлені тут «приватні» розуміння потрапляють до «зони конфлікту», де формування фонду попередніх знань акторів, або їхнього пресупозиційного фонду, в такий спосіб нарешті завершується (Сватко, 2017, с. 27), тож далі на нас чекає не прирощення розумінь, а власне адміністративні висновки.

5.9. Ідентифікація конфлікту: так, це – конфлікт.

5.10. Ідентифікація буттєвого рівня, на якому розгортається конфлікт на підставі аналізу мови конфлікту: за відсутності в автора цієї розвідки фіксованого тексту супутньої комунікації сторін, коли він може орієнтуватися лише на байку про кинуту під цигарку репліку Генерального директора ЮНЕСКО (щось на кшталт: «Він нас зробив/уїв/мав!»), скидається на те, що первинне прочитання конфлікту відбулося тут на *органічному* рівні буття, тобто його було інтуїтивно інтерпретовано ініціатором як *конфлікт-подразнення*, що природним чином розв'язується з огляду на змінні умови довкілля з боку сторін конфлікту (Сватко, 2015, с. 14).

6. У перекладі мовою командно-адміністративних рішень К. Леві-Стросса було на довгі тридцять п'ять років «дистанційовано» – відлучено від

спілкування з ЮНЕСКО. [На його щастя, конфлікт розгортався не за часів Ренесансу, в епоху буяння інквізиції, коли конфліктанта цілком могли б і спалити за зверненням менеджменту. Втім, це, звісно, лише жарт: у сучасному інтелектуальному просторі *cancel culture*, як бачимо, має у своєму розпорядженні більш цивілізований, але не менш ефективний набір інструментів впливу.] Повернення сталося після переходу з органічного на ноетичний *resp.* розумний (і при цьому саме когітативний, або власне свідомісний) рівень буття, де конфлікт-подразнення перетворюється на *конфлікт критик*, інакше – *конфлікт усвідомлень*, щоб далі бути вирішеним саме *по суті* (Сватко, 2015, с. 17).

7. Для такого власне смислового і власне свідомісного водночас – розв’язання конфлікту потрібна певна доступна для конфліктантів «зона незаперечності», де ймовірність розуміння може бути перевірена необхідністю знання. Залишаючи осторонь на цьому етапі дослідження проблему наукової строгості та відповідних верифікаційних процедур, зазначу: в нестрогому, не суто категоріальному сенсі, з яким зазвичай працює практична риторика, до підпертої знанням сфери незаперечного належить усе, що ми здатні прийняти як незаперечно наявне. З цього «фонду переконливості» й формується набір так званих зовнішніх, або «позариторичних», аргументів у сфері знання-розуміння. З огляду на, сказати б, «силу незаперечності» тут здавна вирізняють такі шість риторичних позицій – за спаданням:

7.1: очевидне – сприймається як таке всіма: 'Все, як завжди, в цьому світі: ніч змінює день, а добро перемагає зло';

7.2: загальновизнане – можуть пересвідчитися всі: 'Всі люди смертні – всі помремо!';

7.3: встановлене законами: 'Всі громадяни України мають право на освіту – користуймося з розумом!';

7.4: встановлене звичаями: 'Слід поважати старших', 'Де два українці, там три гетьмани';

7.5: прийнятне для обох сторін: 'Лідери двох держав вирішили зустрітися в форматі «без краваток»';

7.6: те, що не відхиляється обома сторонами: '[Хай] краще солом'яна згода, як золота звада!' (Сватко, 2023, с. 15).

8. Найсильнішим фундаментом для щойно згаданої «зони незаперечності», звісно, є знання абсолютне, або божественне, «провідниками» до якого слугують знамення, одкровення, божественні вісники *resp.* ангели, маги, пророки, апостоли, вчителі Церкви, «мудрі старці» *etc.* (Сватко, 2020, с. 34–35). Між тим, людське знання саме по собі – то знання відносне, або «конвенційне» (Я. Гінтікка). І воно саме, і відповідні «провідники» на кшталт згаданих у **пункті 5.5** завжди можуть бути піддані сумніву з боку життя як своєрідного синтезу *логічного* й *алогічного*.

9. Згаданий алогізм життя врешті й відповідає за культурно-історичні натяки на те, що розуміння, яке суспільство чи корпоративна спільнота вважали максимально дотичним до знання, в той чи інший історичний момент віддаляється від нього, тож потрібно передивитися й оновити концептуальне «наповнення» деяких наявних рівнів незаперечності, а також перепідтвердити самі затребувані нами статус знання і статус розуміння. Ця «зміна декорацій» часто супроводжується в суспільстві революціями і війнами, а в науці обертається зміною парадигм (Т. Кун) чи епістем (М. Фуко). В рамках конфліктної сфери буття подібні зміни, як правила, зроджують або завершують конфлікти. Як бачимо, у випадку з «казусом Леві-Стросса – ЮНЕСКО» конфлікт завершився порозумінням сторін. Проте варто зазначити: на той час менеджмент ЮНЕСКО повністю змінився. Отож, в науці треба жити довго. Це також один з уроків нашої історії.

10. Наведені та інші дослідницькі проблеми передбачено докладно розкриті в доповіді автора на одному із засідань XXI Міжнародної науково-практичної конференції «**КОНФЛІКТОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА : ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА**».

ЛІТЕРАТУРА

1. Сватко, Ю. І. (2011). Перспективи філософської освіти в Україні у світлі стратегічних завдань ЮНЕСКО в галузі філософії. В *Філософська освіта в Україні: історія і сучасність* (с. 230–288). Київ. НаУКМА.

2. Сватко, Ю. І. (2014). Рівні конфлікту та рівні обману, або Справа про «інформаційний маскарад» (студії з практичного майданознавства). В *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 162, 3–21.

3. Сватко, Ю. І. (2015). Онтоепістемологія конфлікту як складова конфліктологічної експертизи (за лаштунками інформаційного маскараду). В *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 175, 3–16.

4. Сватко, Ю. І. (2017). Конфлікт у дзеркалі лінгвоонтоепістемологічної експертизи: за лаштунками «брані» між Ахіллом і Агамемноном, або Слово після Вступу. В *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 199, 3–30.

5. Сватко, Ю. І. (2020). Культурно-символічна картина світу латинського християнського Середньовіччя: онтологічний вимір. В *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, 5, 26–59.

6. Сватко, Ю. І. (2023). Комунікація з майбутнім і його привласнення в риторичних образах часу. В *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, 11–12, 3–28.

7. Boyer, Ch. (2012). Léve-Strauss, l'UNESCO et la question du racisme. In *l'Enseignement philosophique, I*, 24–29. Paris. Association des professeurs de philosophie de l'enseignement public.

8. Darnton, R. (1984). *The Great Cat Massacre and Other Episodes in French Cultural History* (pp. 9–14). New York. Basic Books: A Member of the Perseus Books Group.

9. Declaration on Race and Racial Prejudice (1979). *Declaration on Race and Racial Prejudice*. Paris. UNESCO.

10. Lévi-Strauss, C. (1987). *Race et histoire*. Paris. Denoël.

11. Statement on Race (1979). In *Declaration on Race and Racial Prejudice* (pp. 23–28). Paris. UNESCO.

УДК 343.627

DOI: <https://doi.org/2708-339X-2022-3->

СЄДАШОВА О. А., доцент кафедри менеджменту та інноваційного розвитку Бізнес Школи КРОК (м. Київ), **КОБЕЦЬ М. В.**, магістр права, магістрантка програми «Медіація та вирішення конфліктів» Бізнес Школи КРОК (м. Київ)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Постановка проблеми. Конфлікти в організаціях є невід'ємною частиною будь-якої структури, де взаємодіють люди з різними цілями, поглядами та підходами до роботи. Вони можуть виникати через комунікаційні бар'єри, обмежені ресурси або різницю в очікуваннях. Невчасне виявлення та управління конфліктами призводить до зниження продуктивності, втрати мотивації та фінансових втрат. Сучасні методи прогнозування конфліктів часто не забезпечують достатньої точності та своєчасності. Штучний інтелект (далі – ШІ) пропонує нові можливості для ефективного передбачення конфліктів. Алгоритми ШІ можуть аналізувати великі обсяги даних, виявляючи патерни, що передують конфліктам. Однак, впровадження таких технологій потребує адаптації та вдосконалення, враховуючи специфіку організаційних структур та динаміку взаємодії. Проблема полягає в розробці та впровадженні ефективних моделей ШІ, які можуть не лише передбачати конфлікти, але й пропонувати рішення для їх запобігання. Необхідно визначити, які алгоритми найбільш підходять для цієї задачі, та розробити методології для їх інтеграції в управлінські процеси організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деніел Дж. Олшер у своєму дослідженні розглядає, як ШІ може аналізувати великі обсяги даних для прогнозування конфліктів, визначення можливих рішень та оптимізації розподілу ресурсів під час гуманітарних криз (Олшер, 2015). Автор наголошує на важливості інтеграції ШІ з людським досвідом для покращення прийняття